

RESTAURAREA UNUI OBIECT DE CULT TEXTIL

Catalina VAJDA

Descriere

Piesa pe care o prezint este o haină bisericească de rit catolic.

“Casula” este o piesă reprezentativă a stilului baroc, bogat ornamentată cu pasmanterie, cu broderie splendid colorată, folosind mătase și fire de argint aurit de mai multe feluri; este confecționată din șase bucăți de damasc ocru, tivită cu o pasmanterie din argint aurit lată de 1,5 cm. Liniile de îmbinare a bucăților sunt acoperite, și în același timp decorate, cu o pasmanterie mai lată, de 2,7 cm. Motivele florale sunt brodate pe bucățele delimitate de pasmanterie: trei coloane pe față, trei pe spate.

Țesătura de bază este damascul de in (acesta, țesut în fire foarte fine, imită pe cel de mătase dar este mult mai ieftin), apărut în secolul al XVII-lea în Germania, de unde s-a răspândit în țările central europene.

Decorul principal din față (din coloana din mijloc) este un medalion - scoică cu inscripția “Maria”- din care pornește un vrej masiv, ondulat, care poartă variante de trandafir, garioafe, lujere de zambile, lalele occidentale, boboci, frunze, palmete.

Pe spate (tot coloana din mijloc) este un medalion cu însemnele trinității. Din aceasta pornește vrejul identic cu fața.

Părțile laterale sunt ornamentate cu câte o tijă verticală foarte sinuoasă, pornind din câte un corn al abundenței, ele poartă aceleași elemente florale cu banda de pe coloane.

Motivele interpretate natural se combină cu forme și cromatică fanteziste, sporind efectele estetice și artistice. Aceste ornamente sunt identice și pe față și pe spate, numai că cele din față sunt mai înguste și mai scurte fiind spațiile mai mici din cauza croiului special de casulă². Motivele ornamentale sunt brodate cu fire de mătase folosind diferite variante ale punctului de broderie plat (3) : de tighel, obișnuit, despicat, culcat, fixat și punct de nodulețe. Mătasea este răsucită în “S”. Firul de efect din coloana principală și din cornul abundenței este compus din șapte fire de mătase naturală peste care s-a răsucit al 8-lea fir.

Culorile broderiei sunt nuanțe de verde, de albastru, maro, roșu și negru.

Firele metalice din broderie sunt de trei feluri - toate fiind de argint aurit⁴.

1. bandă răsucită pe mătase pe grosime 150 μm
2. bandă groasă răsucită pe mătase de grosime 600 μm
3. bandă răsucită pe mătase alternând cu mătase-briliant.

Galoanele - și cea îngustă și cea lată - sunt confecționate din fir de mătase naturală galbenă și fir de argint sub formă de bandă de grosime 150 μm, răsucită pe mătase⁵.

Starea de conservare

Casula este degradată, se vede o folosință intensă în scopurile în care a fost creată⁶.

Căptușeala hainei a fost greșit croită, este mai scurtă decât damascul și din această

cauză adună marginile piesei dând cutări și încrețituri. Pe aceste cute damascul este tăiat, rupt, deșirat. Pe lângă aceste degradări damascul este rupt și destrămat în mai multe locuri pe întreaga suprafață. Are lipsuri, în unele locuri se vede pânza de întăritură, este un contrast inestetic între broderia fină, minunată și pânza grosolană de sac.

Broderia s-a păstrat în condiții bune cu trei excepții:

1 -mătasea neagră lipsește parțial sau integral la câteva frunze, probabil colorantul negru a slăbit mătasea în timp.

2 - în medalionul de pe spate lipsesc fire din “nori”, nuanța maro, ocru, fiind în dégradé nu se poate preciza ce nuanțe sunt dispărute.

3 - din coloanele principale firele groase răsucite din interiorul vrejului lipsesc (nuanța ocru deschis) mai mult în față, mai puțin în spate.

Galonul este degradat mai mult din cauza uzurii. Cele de pe marginile feței au cele mai multe destrămări, lipsuri ale firelor metalice. Firul de argint aurit este rulat pe miez de mătase naturală. Prin uzură, prin atingere continuă, prin fricționare, metalul se taie și cade, rămâne doar miezul.

Partea inferioară a feței este pătată simetric. Se văd două pete maronii, de origine necunoscută, pe broderie, pe întăritură și pe galoane.

Curățirea casulei

Am *îndepărtat* căptușeala, principalul vinovat al degradării casulei. Ea este o pânză fără valoare artistică, schimbată probabil de mai multe ori de-a lungul anilor. După restaurare va fi înlocuită cu o nouă căptușeală croită la dimensiuni corespunzătoare.

Am *desfăcut* piesa în două bucăți: față și spate. Spatele a intrat primul în lucru.

Prima curățire a piesei este *o periere* cu perie de păr moale pentru îndepărtare depunerilor de praf⁷.

Pentru următoarea etapă am propus o *curățire uscată* care constă în “*spălarea*” piesei cu un solvent anhidru. Metoda curățirii cu un solvent este recomandată în următoarele cazuri⁸:

1. textile fragile foarte oxidate pot fi curățate cu siguranță, o oxidare suplimentară este puțin probabilă (această oxidare în plus se produce la îndepărtarea rapidă a apei de spălare).

2. textile cu coloranți care sângerează pentru că solvenții nu afectează cele mai multe vopsele naturale, cu excepția coloranților moderni, sintetici, care nu sunt întâlniți la textile vechi.

3. textile cu contexturi aparte ca plușurile, catifelele cu finisări speciale (exemplu clei proteinic).

4. textile compuse, matlasate, care conțin mai multe straturi din materiale diferite, sau colorate diferit, apa ar putea cauza sângerarea unor straturi și ar rezulta apariția unor pete care nu pot fi îndepărtate.

5. piese cu garnituri de blană sau pene.

6. textile murdărite sau pătate cu grăsime sau ulei.

Obiectul meu este compus din 3 straturi diferite:

- un strat de întăritură - o pânză de in

- un strat de damasc de in brodat cu mătase naturală și diferite fire de argint aurit
- pasmanterie din fir de argint aurit.

Straturile ce se văd pe fața obiectului sunt degradate, slăbite, destrămate, cu lipsuri.

Analizând starea obiectului, gradul de murdărie, am ales metoda de curățire cu un solvent anhidru. Avantajele acestui tratament sunt:

- obiectul nu este expus la oxidări suplimentare
- obiectul nu este solicitat suplimentar la desfăcut și la recusut, deoarece este curățat

în starea în care se află

- consolidarea o fac pe pânza originală de întăritură.

Comisia de restaurare a căzut de acord cu metoda de lucru. Luând în considerație gama solvenților sintetici existenți în laboratoare, rezultatele testelor de curățire, am ajuns la concluzia că alcoolul este mediul de curățire cel mai adecvat în cazul de față:

- nu atacă coloranții
- curăță, dizolvă murdăria
- este mai puțin toxic.

Curățirea am făcut-o prin tamponare cu alcool și adaos de glicerină. Glicerina se folosește pentru emolieria mătăsii. Spatele casulei s-a așezat pe un pat absorbant care preia solventul împreună cu murdăria dizolvată. Am tamponat pe amândouă fețele, una după alta, schimbând patul absorbant murdărit.

Obiectul s-a curățat dar petele maronii nu au cedat. Pânza de întăritură de in nu s-a netezit pe măsura dorită. Cu semnele de întrebare în ceea ce privește starea pânzei de in am încercat consolidarea pe suport, dar rezultatele nu m-au mulțumit. Am consultat comisia de restaurare și am trecut la o altă metodă de curățire, la curățirea umedă.

Curățirea umedă

Riscurile acesteia sunt mai mari: obiectul poate suferi oxidări suplimentare, dar, făcând toate testele necesare, luând toate măsurile de siguranță, rezultatele sunt foarte bune, chiar spectaculoase.

Am desfăcut spatele:

- a - am desfăcut galoanele decorative - au fost cusute și de damasc și de pânza de in
- b - am scos pânza de întăritură
- c - au rămas cele trei componente brodate: coloana din dreapta, din mijloc și din stânga.

De acum înainte bucățile vor fi tratate separat, pe rând câte una, după aceeași metodă.

Broderia este pregătită pentru imersarea în apă, adică este consolidată provizoriu între două plase de perdea⁹, se manipulează cu ajutorul perdelei care protejează, scutește de tensionări. Este spălată cu un detergent natural - cu decoct de Radix Saponarie¹⁰, la temperatura camerei, prin imersare. Se agită apa de spălare cu un burete, se combină cu o ușoară curățare mecanică: cu ajutorul unor pensule moi se insistă asupra petelor. Se clătește de mai multe ori, fiind un obiect deteriorat s-a folosit apă distilată. se controlează pH-ul, detergentul este neutru, nu a fost nevoie să intervenim. În ultima baie se pune glicerină pentru emolieria mătăsii și acid acetic pentru înviorarea culorilor. pe masă, se îndepărtează cu grijă perdeaua și obiectul se întinde pe orizontală, aranjând țesătura și firele în poziția

originală. Această fază de lucru este foarte importantă pentru că după spălat, în stare umedă, bătătura și urzeala se pot aranja foarte bine, dar după uscare acest lucru este deja imposibil. se lasă la uscat, la temperatura camerei, urmărind în permanență păstrarea formei și se presează broderia dacă este necesar.

După acest tratament bucățile au avut alt aspect: culori înviorate, mătasea lucioasă, broderia mătăsoasă, fundalul întins, murdăria eliminată, firele de mătase emoliate.

În acest mod au fost curățate cele trei bucăți de pe spate.

Consolidare - reconstituire

Broderiile au fost însăilate pe un suport de pânză subțire de bumbac și au fost consolidate cu acul. S-a folosit fir de mătase vopsit bej. S-a consolidat pe linia motivelor insistând asupra părților slăbite. Damascul deșirat, rupt, slăbit, s-a consolidat cu pas de restaurator (de cărămidă). În zonele în care damascul lipsea se vedea pânza de suport. În aceste locuri am înlocuit țesătura damasc cu fir de mătase naturală, mai groasă, netoarsă, vopsită în bej, într-o manieră neutră. Am întins firele de la un capăt al zonei cu lipsă, până la celălalt capăt, fire paralele, până ce am acoperit toată suprafața găurii. Marginile deșirate le-am aranjat deasupra firelor noi și le-am prins. Perpendicular pe firele noi am întins fire de fixare - tot mătase naturală integrată cromatic- pe care am cusut cu pas de restaurator împunsături perpendiculare la intervale regulate¹¹. Lipsurile vrejului din coloanele principale au fost reconstituite cu multă răbdare din fire de mătase naturală integrate cromatic, răsucite și punctate la intervale regulate.

Curățarea galoanelor

Galoanele au fost spălate în decoct de Radix Saponariae combinat cu o curățire mecanică ușoară (cu ajutorul unor pensule moi): praful și murdăria au fost înlăturate, petele maronii nu au cedat.

Galoanele au fost întinse pe orizontală după croiul piesei și s-au uscat lent la temperatura camerei presând cu sticlă pentru netezire.

Asamblare

Galoanele tratate s-au așezat la loc, s-au fixat cu fire sintetice (nu s-a putut folosi mătasea la cusut pentru că țesătura deasă cu fir metalic a distrus foarte repede firul netors de mătase naturală). În acest fel au fost cusute galoanele mai late care delimitează coloanele și cele mai înguste care tivesc piesa.

Acestea au fost fazele de restaurare ale spatelui casulei.

Fața piesei a fost spălată în soluție de Radix Saponariae.

Fazele de lucru sunt identice cu cele descrise mai sus.

Căptușirea

S -a croit o căptușeală nouă, de dimensiuni corespunzătoare, dintr-o pânză subțire de bumbac, albă, în paralel spălată de substanțele folosite în procesul de finisare în fabrică.

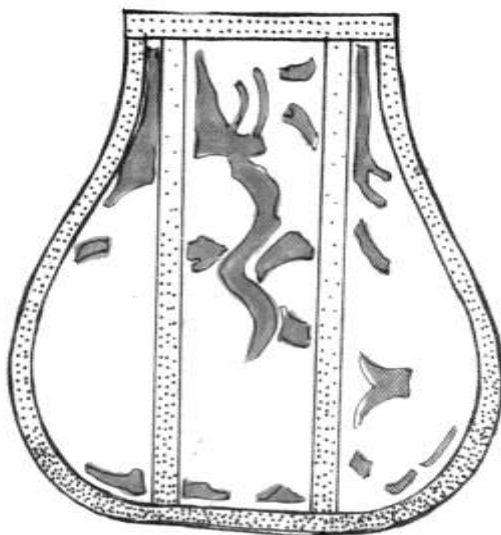
S-a cusut căptușeala cu ață de bumbac și pe spate și pe față.

În final, s-a asamblat fața cu spatele.

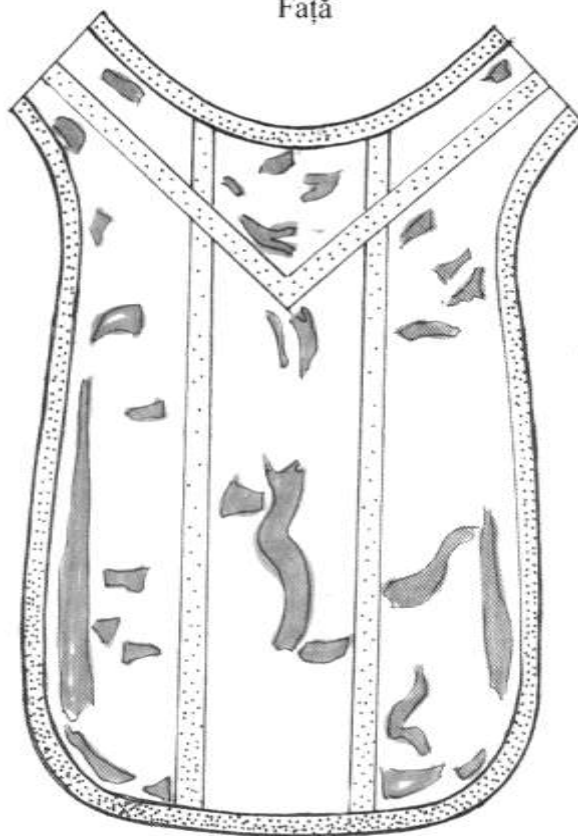
Restaurarea piesei ilustrează munca plină de surprize a restauratorului; în cursul tratamentelor se ivesc lucruri neprevăzute care pot schimba metoda de restaurare stabilită anterior.

BIBLIOGRAFIE :

1. A.M. Szöke, *Broderii baroce în colecția de textile a Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei*, în Acta MN., 1994, p. 151-167.
2. *Idem*, nota nr.41.
3. A.M. Cipăianu, *Materiale și tehnici utilizate la broderiile transilvănene din secolele XVII- XVIII*, în Acta MN., 1984, p. 735-745.
4. *Idem*, p.738.
5. Analizele chimice au fost efectuate de chimista Doina Boroș, căreia îi aducem și pe această cale mulțumiri.
6. A.M. Szöke, *Țesături de artă în colecția de textile a Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei, sec.XVII- XVIII*, în Acta MN., 1995, p.357-362.
7. H. J. Plenderleith, *La conservation des antiquités et des oeuvres d'art*, Paris, 1966, p.115.
8. J. W. Rice, *Curățirea fără apă a textilelor fine și fragile*, în Textile Museum Journal, decembrie 1967, p.5, traducere.
9. H. J. Plenderleith, *La conservation des antiquités et des oeuvres d'art*, Paris, 1966, p.119-122.
10. *Idem*, p.114; Spiridonia Macri, *Restaurarea unui văl liturgic (aer) care datează din sec. al XVI-lea*, în Cercetări de conservare și restaurare, nr.3, 1984, p.63-65.
11. R. I. Dinulescu, *Restaurarea unui veșmânt ecleziastic "Pluviala" -sec. al XV-lea- din colecția Muzeului Brukenthal din Sibiu*, în Revista Muzeelor, nr.1, 1992, p.35; Farkasvölgyi Zsuzsanna, *Az Iparművészeti Múzeum XV-XVI; századi kazulájának restaurálása*, în Műtárgyvédelem, nr.6, 1979, p.45-59.

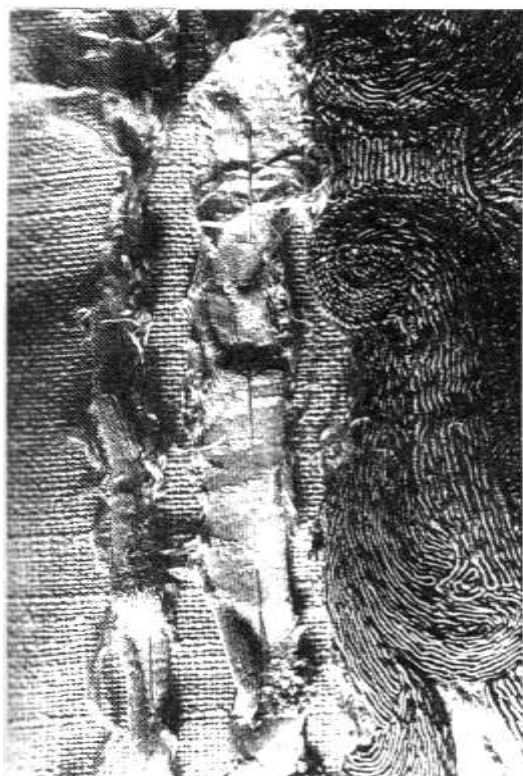

Față

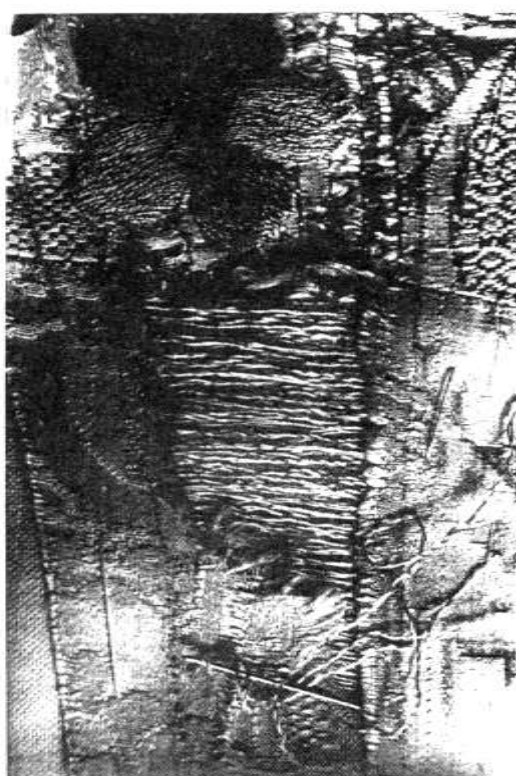

Spate

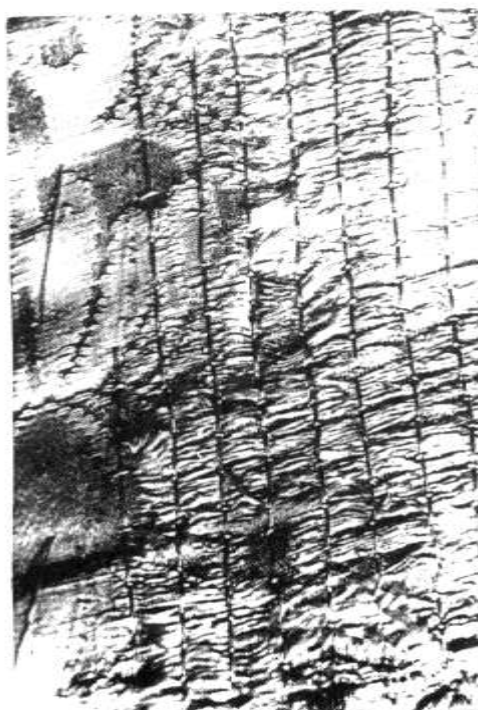
ZONELE DEGRADATE ALE CASULEI

Detaliu - înainte de restaurare

Detaliu - în timpul restaurării

Detaliu - după restaurare

CASULA

Față

Spate

CASULA - ANSAMBLU DUPĂ RESTAURARE